

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است.
برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

حمزه

کلیدواژه: حمزه، همسر، فرزند، گریه، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله.

پرسش: آیا حمزه عمومی پیامبر اسلام - صلی‌الله‌علیه‌وآله - ازدواج کرده و دارای همسر و فرزند بود؟

پاسخ: حضرت حمزه بن عبدالمطلب، عمومی پیامبر اسلام - صلی‌الله‌علیه‌وآله - ازدواج کرده، و دارای همسر و فرزند بود، البته فرزندانش در زمان حیات پدر از دنیا رفتند. این که پیامبر اکرم فرمود: عمومی گریه‌کنندگانی ندارد و از منزلش صدای گریه شنیده نمی‌شود، منافاتی با ازدواج و همسر داشتن ایشان ندارد. شاید سخن پیامبر در حقیقت اشاره به نوعی **عزاداری** دست‌جمعی باشد که نوحه‌سرایان و مویه‌گران، اشعاری می‌خواندند و زن و بچه و فامیل **خانواده** گریه می‌کردند؛ از این رو «لا بواکی» - در متن **حدیث** پیامبر - می‌تواند بیانگر نبود عزاداری دست‌جمعی باشد، نه این که عمومی کسی ندارد.

فهرست مندرجات

- ۱ - برادر رضاعی پیامبر
- ۲ - همسران
- ۳ - فرزندان
- ۴ - گریه و زاری بر حمزه
- ۵ - توضیح نکته بالا
- ۶ - نکته‌ای درباره ترجمه روایت
- ۷ - پانویس
- ۸ - منبع

برادر رضاعی پیامبر

بنا بر آنچه که مورخان و محدثان در منابع تاریخی و روایی نقل کرده‌اند؛ حضرت حمزه بن عبدالمطلب - عمو و برادر رضاعی («عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - عَرَضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - ابْنَةَ حَمْزَةَ فَقَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهَا ابْنَةُ أُخِي مِنَ الرِّضَاعِ»؛ امام صادق از امام علی علیه‌السلام نقل می‌کند، به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - پیشنهاد ازدواج با دختر حمزه را دادم که حضرت فرمود مگر نمی‌دانی که حمزه برادر رضاعی من است!)^[۱] پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله - ازدواج کرده، و همسران و فرزندان داشت. منتها چرا پیامبر اکرم فرمود: عمومی گریه‌کنندگانی ندارد که برایش **عزاداری** کند؟! مسئله‌ای است که بیان چند نکته می‌تواند آن را روشن کند.

همسران

منابع تاریخی، سه خانم را به‌عنوان همسران حمزه نقل می‌کنند؛ **سلمی بنت عمیس**، (خواهر **اسماء بنت عمیس خثعمی**)، **خوله بنت قیس** و **بنت المله** بن **مالک بن عباده** بن حجر از انصار.^{[۲] [۳] [۴] [۵] [۶] [۷]}

فرزندان

حمزه از این سه **همسر**، دارای فرزندان به نام‌های عماره، امامه، عامر و یعلی بود که به این مناسبت به **حمزه** کنیه ابویعلی و ابوعماره داده بودند. (یعلی و عامر از بنت المله، امامه از سلمی و عماره از خوله، فرزندان حمزه بودند. هرچند برخی **امامه** را همان عماره می‌دانند. مانند **ابن حجر عسقلانی** که می‌گوید: «این کلیبی این دختر را امامه و **واقدی** او را عماره نامیده است.»)^[۸] گفتنی است که تمام فرزندان در زمان زنده بودن پدر از دنیا رفته بودند.^[۹] بنابراین حضرت حمزه هم **ازدواج** کرده بود و هم دارای فرزند شد.

گریه و زاری بر حمزه

منتها گذشته از آنچه که بیان شد، می‌توان سخن پیامبر اکرم - صلی‌الله‌علیه‌وآله - را این‌گونه توجیه کرد - این که پیامبر فرمود از تمام خانه‌هایی که کسی کشته شده، صدای **گریه** می‌آید، اما برای حمزه گریه و زاری نمی‌شود - («هنگامی که رسول خدا - صلی‌الله‌علیه‌وآله - از **جنگ احد** به **مدینه** بازگشت از هر خانه‌ای که از اهل آن کسی کشته شده بود، صدای نوحه و **گریه** شنید، و از خانه عمومی خود حمزه هیچ صدایی نشنید. آن حضرت فرمود: از همه خانه‌هایی که کسی کشته شده، صدای گریه می‌آید، اما حمزه چون کسی را ندارد، برای او گریه و زاری نمی‌شود، مردم مدینه با شنیدن این سخن همگی قسم خوردند که بر **مردگان** خویش نوحه و گریه نکنند تا اول بر حمزه نوحه و زاری نمایند و پس از آن بر مردگان خویش، و ایشان تا امروز هم‌چنان بر آن قسم **عمل** می‌کنند)^[۱۰] که «بواکی» صیغه جمع است و در حقیقت اشاره به نوعی عزاداری دست‌جمعی دارد که نوحه‌سرایان و مویه‌گران، اشعاری می‌خواندند و **زن** و **بچه** و فامیل **خانواده** گریه می‌کردند؛ از این رو «لا بواکی» می‌تواند بیانگر نبود عزاداری دست‌جمعی باشد، نه این که هیچ‌کس برای عمومی گریه نکرد و یا خانواده‌ای نداشت. ممکن است همسرانش در منزل حمزه (از سخن **رسول خدا** که فرمود از منزل عمومی حمزه صدای گریه نمی‌آید معلوم می‌شود که وی در مدینه منزل مسکونی داشت: «وَلَمْ يَسْمَعْ مِنْ دَارِ حَمْزَةَ عَمِيٍّ...»)^[۱۱] حضور داشتند یا زنانی با آنها بودند، ولی نوحه‌گری دست‌جمعی نداشتند، و آهسته گریه می‌کردند. و ...

توضیح نکته بالا

بنابراین همان‌گونه که در **روایت** منقول از پیامبر اکرم - صلی‌الله‌علیه‌وآله - آمده، وقتی که **جنگ احد** به پایان رسید و خبر کشته‌شدگان به [[خانواده‌های آنان

رسید، در هر منزلی که مجاهد و رزمنده‌ای را از دست داده بودند، مجالس عزا و سوگواری برپا بود، و برای عزیزان از دسته رفته خود گریه و زاری می‌کردند، اما حضرت حمزه که از فرماندهان بزرگ سپاه بود و مفتخر به لقب **سیدالشهدا** شده بود، از منزلش صدای گریه و نوحه‌گری در شأن ایشان به گوش نمی‌رسید. لذا این بود که پیامبر فرمود از منزل عمویش صدای گریه و عزا نمی‌آید؛ و این منافاتی با ازدواج و همسر داشتن ایشان ندارد.

نکته‌ای درباره ترجمه روایت

در پایان تذکر این نکته ضروری است که گاهی مترجمان روایت، ترجمه‌ی اشتباه از **روایت** ارائه می‌دهند که باعث برداشت **خطا** از روایت می‌شود؛ به‌عنوان نمونه در همین روایت پیامبر نیامده است که اما حمزه چون کسی را ندارد برای او گریه و زاری نمی‌شود؛ بلکه متن **حدیث** این‌گونه است: «... **و لَمْ يَسْمَعْ مِنْ دَارِ حَمْرَةَ عَمِّهِ فَقَالَ ص لَيْكِنَّ حَمْرَةَ لَا بَوَاكِيَّ لَهُ...**»، و از منزل **حمزه** عمویش صدایی نشنید و فرمود: اما حمزه گریه‌کنندگانی ندارد. بدیهی است که فرق است بین این جمله که اما حمزه چون کسی را ندارد، برای او گریه و زاری نمی‌شود و بین این‌که اما حمزه گریه‌کنندگانی ندارد.

پانویس

- ↑ کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۵، ص ۴۳۷، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۶۵ ش.
- ↑ جزری، ابن اثیر، اسد الغابۀ، ج ۶، ص ۲۱، دارالفکر، بیروت، ۱۴۰۹ ق.
- ↑ صالحی شامی، محمد بن یوسف، سیل الهدی، ج ۵، ص ۱۹۵، تحقیق، عبدالموجود، عادل احمد، معوض، علی محمد، دارالکتب العلمیه، بیروت، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
- ↑ کتاب واقدی، محمد بن سعد، الطبقات الکبری، ج ۸، ص ۲۲۲، ترجمه، مهدوی دامغانی، محمود، تهران، انتشارات فرهنگ و اندیشه، ۱۳۷۴ ش.
- ↑ کتاب واقدی، محمد بن سعد، الطبقات الکبری، ج ۳، ص ۵، ترجمه، مهدوی دامغانی، محمود، تهران، انتشارات فرهنگ و اندیشه، ۱۳۷۴ ش.
- ↑ ابن عبدالبر، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب، ج ۴، ۱۵۸۷، الجبای، علی محمد، دارالجیل، بیروت، چاپ اول، ۱۴۱۲ ق.
- ↑ عسقلانی، ابن حجر، الاصابه، ج ۸، ص ۱۱۹، عبدالموجود، عادل احمد، معوض، علی محمد، دارالکتب العلمیه، بیروت، ۱۴۱۵.
- ↑ عسقلانی، ابن حجر، الاصابه، ج ۸، ص ۲۲، عبدالموجود، عادل احمد، معوض، علی محمد، دارالکتب العلمیه، بیروت، ۱۴۱۵.
- ↑ کتاب واقدی، محمد بن سعد، الطبقات الکبری، ج ۳، ص ۵، ترجمه، مهدوی دامغانی، محمود، تهران، انتشارات فرهنگ و اندیشه، ۱۳۷۴ ش.
- ↑ شیخ صدوق، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۸۲، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۱۲ ق.
- ↑ شیخ صدوق، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۸۲، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۱۲ ق.

منبع

بایگاه اسلام کوئست، برگرفته از مقاله «حمزه»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۵/۰۶/۱۹.

رده‌های این صفحه: **تاریخ اسلام** | **سیره پیامبر** | **اصحاب پیامبر**